

Zimování jeřába popelavého (*Grus grus*) v ptačí oblasti Rožďalovické rybníky v zimě 2004–2005

Wintering of the Crane (Grus grus) in Rožďalovické rybníky IBA during the winter 2004–2005

Vladimír Šoltys,⁽¹⁾ Radko Samek,⁽²⁾ Zbyněk Smolík⁽³⁾
& František Stránský⁽⁴⁾

⁽¹⁾ Na Jihu 532, 506 01 Jičín; e-mail: jicinvet@seznam.cz

⁽²⁾ ZO ČSOP Pátek, Pátek u Poděbrad 56, 290 01 Poděbrady;
e-mail: csop@polabske-ekocentrum.cz

⁽³⁾ Tomáše Svobody, Kopidlno 507 23; e-mail: zbynek.smolik@seznam.cz

⁽⁴⁾ Sídliště 53, Valdice 507 13

Úvod

Jeřáb popelavý (*Grus grus*) je druhem s palearktickým typem rozšíření a téměř v celém areálu svého rozšíření je tažný (HUDEC & ŠTASTNÝ 2005). Od roku 1989, kdy bylo poprvé prokázáno hnízdění na Českolipsku (KURKA 1991), hnízdí v ČR pravidelně a počet jeho hnízdišť rok od roku vzrůstá. V roce 2006 bylo 16 prokázanych hnízdění v Čechách a na Moravě, 11 pravděpodobných a čtyři možná (LUMPE & HONCŮ 2006). Populace evropského jeřába táhne na svá zimoviště dvěma směry. Jihozápadní cestou odlétají jeřábi do zimovišť ve Francii a Španělsku, jihovýchodní cestou na Blízký východ a do Malé Asie (SNOW & PERRINS 1998). Případy zimování nejsou u tohoto druhu v literatuře zmiňované. HUDEC & ŠTASTNÝ (2005) ani SNOW & PERRINS (1998) u tohoto druhu zimování v severní nebo střední Evropě vůbec neuvádějí.

Tento příspěvek popisuje zimování jeřába popelavého v Ptačí oblasti Rožďalovické rybníky v průběhu zimy 2004–2005. Lokalita, kde byli jeřábi pozorováni, se nachází mezi rybníkem Pílským a obcí Zliv (50°21'N 15°12'E, kvadrát 5657) v nadmořské výšce 250–270 metrů o rozloze asi 25 km čtverečních. Krajina představuje mozaikovitou strukturu obdělávaných i úhorových polí, luk, pastvin, remizků a velkých i malých vodních ploch.

Hlavní sdělení

Jeřábi byli na lokalitě pozorováni již v pozdním podzimu především z okolí Pílského rybníka, kde byl zaznamenán výskyt vždy alespoň dvou jedinců, v některých případech a na dalších lokalitách byl zaznamenán výskyt tří, čtyř resp. šesti jedinců. V období 24.–31.12.2004 jsme v okolí Pílského rybníka opakovaně zaznamenali opět výskyt dvou jedinců, pravděpodobně identických s výše zmíněnými. Oba tito jedinci byli pozorováni alespoň jednou v průběhu každého lednového týdne a 5.2.2005 na téže lokalitě. Dne 23.2.2005 jsme pozorovali dva dospělé jeřáby na sklizeném nezoraném kukuřičném poli u obce Zliv, nacházející se asi 5 km severozápadně od Pílského rybníka.

Průběh zimování ve sledované oblasti byl následovný:

19.9.2004 – v rákosinách Pílského rybníka se pohybují 2 ad. jedinci, pravděpodobně pár, který v roce 2004 nevyhníždil z důvodu nízkého stavu hladiny rybníka.

- 13.10.2004 – stále jeden pár na Pilském rybníce.
 15.10.2004 – na Pilském rybníce tentokrát 3 ad. ex. a na nedalekém Hasinském rybníce 2 ad. ex.
 17.10.2004 – na Hasinském rybníce tentokrát 3 ex., na rybníce Zrcadlo na louce na SV břehu 6 ex.
 7.11.2004 – pozorován jeden pár na Pilském rybníce, na rybníce Zrcadlo 4 ex.
 V období 24.–31.12.2004 v okolí Pilského rybníka zaznamenán výskyt jednoho páru.
 Leden 2005 – pravděpodobně tentýž pár pak pozorován alespoň jednou v průběhu každého lednového týdne.
 5.2.2005 – pravděpodobně tentýž pár na téže lokalitě Pilského rybníka.
 23.2.2005 – u obce Zliv za hranicí ptačí oblasti 2 ad. ex. na sklizeném nezoraném kukuřičném poli.

Diskuse

Doposud byl jeřáb popelavý na Rožďalovicku pozorován pouze jako hnízdící a protahující druh. Nejčasnější záznam během roku pochází z 27.2.2000 a nejpozdější z 28.11.2000. Tato lokalita přitom patří k nejdéle obsazeným hnízdištím v regionu. Vyvedená mláďata s rodiči zde byla pozorována již v roce 1990. Jedná se tedy o druhou hnízdní lokalitu v rámci ČR. Pozorování dospělých jedinců se vzrostlými mláďaty pocházejí již z počátku 90. let 20. století a počet hnízdicích i nehnízdících jeřábů zdržujících se zde v hnízdní době rok od roku narůstá (ŠOLTYS *et al.* 2003). Je možné, že mezi jeřáby vzrůstá i teritoriální tlak a potřeba intenzivnějšího hájení hnízdiště. Bohužel nebylo zjištěno, zda přezimující pár byl skutečně párem zde pravidelně hnízdicím. Výskyt dvou jedinců v zimě 2004/2005 je prvním případem zimování v této oblasti.

V ČR bylo první zimování jeřába popelavého zaznamenáno na relativně malém rybníčku lemovaného keři a na loukách okolo u Obořiště u Dobříše ve dnech 18.1., 2.2. a 4.3.2004. Zdržoval se na ledě s kachnami divokými (*Anas platyrhynchos*), které zde myslivecké sdružení přikrmuje, nebo se brodil u břehu. Přikrmování bylo zásadní pro dlouhodobé udržení tohoto jedince po celou zimu. Teploty dosahovaly -20 °C a březňáčky odlétly, protože zamrzl i větrník na okysličování vody (Peške *in verb.*). Další minimálně jedno zimování proběhlo na Českolipsku v 90. letech bez uvedení dalších podrobností (Lumpe *in verb.*)

Podmínky pro zimování např. ve Skandinávii nebo severních částech Ruska nejsou srovnatelné s podmínkami některých mírnějších zim ve střední Evropě, což by zdůvodňovalo absenci pozorování v těchto oblastech v zimním období. Z našich pozorování však vyplývá, že nízké teploty a sněhová pokrývka nejsou pro jeřába popelavého velký problém. Podmínkou úspěšného zimování bylo nepochybně dostatečné množství potravy, kterou jeřábi nacházeli na okolních sklizených a nezoraných kukuřičných polích. Pro jeřáby nebyl problém zaletovat za potravou na vhodnou lokalitu i do větších vzdáleností, o čemž svědčí pozorování u obce Zliv. Také počasí s denními teplotami 10–12 °C vytvářely příznivé podmínky pro zimování jeřábů. V sezóně 2004–2005 se však zdaleka nejednalo o zimu mírnou. Teploty se sice do prosince 2004 dlouhodobě pohybovaly nad nulou, v polovině ledna však dramaticky poklesly k teplotám okolo -15°C a souvislá sněhová pokrývka dosahovala ve zmíněné oblasti 15

až 20 cm. I přes nástup mrazů a napadnutí sněhové pokrývky v polovině ledna jeřábi lokalitu neopustili.

Bude jistě velmi zajímavé sledovat mimohnízdni výskyt jeřábů v našich podmínkách i v příštích letech. Není nepravděpodobné, že vlivem mírnějších zim bude výskyt jeřába popelavého v průběhu zimy častější, než tomu bylo doposud.

Souhrn

V tomto příspěvku je zmiňován zimní výskyt jeřába popelavého (*Grus grus*) v Ptačí oblasti Rožďalovické rybníky (okres Jičín) v sezóně 2004–2005. Byl zaznamenán výskyt dvou adultních jedinců v okolí Pílského rybníka a obce Zlív. V druhé polovině ledna 2005 byly na této lokalitě velmi nízké teploty (až $-15\text{ }^{\circ}\text{C}$) a vysoká sněhová pokrývky 15–20 cm. Oba jedinci úspěšně přezimovali.

Summary

Here we describe the wintering of the Crane (Grus grus) in the Rožďalovické rybníky Important bird area during the winter 2004–2005. We recorded two adult cranes in the Pílský fishpond and Zlív village surroundings ($50^{\circ}21'N$ $15^{\circ}12'E$, altitude 250–270 m; a mixture of fields, meadows, forests and fishponds). Despite the low temperatures (up to $-15\text{ }^{\circ}\text{C}$) and 15–20 cm snow coverage in the second half of the January 2005, both cranes survived.

Literatura

- DEL HOYO J., ELLIOT A. & SARGATAL J. 1994: Handbook of the birds of the world. Volume 3. Hoatzin to Auks. *Lynx, Barcelona*.
- HUDEC K. & ŠŤASTNÝ K. 2005: Fauna ČR, Ptáci 2/I. *Academia, Praha*.
- KURKA P. 1991: První prokázané hnízdění jeřába popelavého (*Grus grus*) v Československu. *Sylvia* 28: 89–94.
- LUMPE P. & HONCŮ M. 2006: Zápis ze schůze pracovní skupiny pro výzkum jeřába popelavého v Mělníku 16.12.2006. *Nepublikováno, depon. in Muzeum Česká Lípa*.
- SNOW D. W. & PERRINS C. M. 1998: The Birds of the Western Palearctic. Concise Edition. *Oxford University Press, New York*.
- ŠOLTYS V., SMOLÍK Z. & STRÁNSKÝ F. 2003: Jeřáb popelavý (*Grus grus*) na Jičínsku. *Panurus* 13: 90–93.